

Autor: Bradley J. Birzer

Americký originál Ray Bradbury bude i následujících staletích nepochybně požívat vysoké reputace. Budoucí generace si jej budou připomínat pro stovky jeho povídek a přinejmenším čtyři zásadní romány: *451 stupňů Fahrenheita*, *Martánské kroniky*, *Tudy přijde něco zlého* a *Pampeliškové víno*. Přestože se Bradbury nikdy nepouštěl do psaní s cílem zabývat se dystopií či utopií, oba póly číhají takřka ve všech koutech jeho tvořivé duše. Antiutopie vystrkuje drápy v podstatě všude tam, kde se shromáždí příliš mnoho moci a začne ve jménu nějaké matice k upřednostňování jednotlivého či generačního ega ničit pečlivě vybudovaný řád našich předků. Utopie pak prozaňuje naše životy, když vzpomínáme na dětství, energii, kouzlo a lásku. Podobně jako to, co Russell Kirk nazval „okamžikem mimo čas,“ posvátnou chvílí tak silnou, že v sobě odhaluje trvalost věčnosti, je Bradburyho utopie tímto zvoláním a extází představivosti v její nejvyšší podobě. „Život je krátký, utrpení zaručené a smrt jistá. Ale proč si na cestu ke své práci nepřibalit dva nafouknuté prasečí měchy jménem Radost a Chuť?“ napsal Bradbury v roce 1973. [1]

Joseph Mugnaini - 451°F

Ze všech jeho knih zůstává *451 stupňů Fahrenheita* nejslavnější antiutopií. Přesto – když byl v roce 1996 otázan, zda se pokoušel přednést „bezútěšnou podobu budoucnosti“ v duchu *Překrásného nového světa* nebo 1984 a vytvořit „varovný příběh,“ Bradbury se – jak bylo jeho zvykem – zarazil: „To je hřebík do rakve, člověk by něco takového nikdy neměl dělat. Spoustu mizerných románů napsali lidé, kteří chtěli konat dobro. Dobrodějské romány. Ekologické romány. Když mi řeknete, že píšete román nebo točíte film o tom, jak lesník ušetří strom, nechci z toho vidět ani minutu.“ [2] Podobně jako se kdysi Willa Catherová snažila vysvětlit své umění jako umění a nikoliv jako politické prohlášení, i Bradbury odmítal představu, že dobrý spisovatel píše s určitým záměrem. Ne, podle něj má mít nápad, cosi cenného a kouzelného, za čím jde, hraje si s tím a

hledá jeho podstatu. Dobré umění nakonec dospěje k pravdě, i když ne vždy k právě oné pravdě, kterou chtěl autor původně vyjádřit.

Přesto na dotaz, jaká pravda se nakonec odhalila v *451 stupních Fahrenheita*, uznal, že knihu napsal v reakci na „Hitlera a Stalina a Čínu; ti spálili bůhvíkolik knížek a zabili bůhvíkolik učitelů.“ [3] Přidejte si k tomu, obával se, katastrofu Josepha McCarthyho na počátku 50. let, a svoboda myšlení a slova se zhroutí. [4] Jak Bradbury vysvětlil mnoho let po vydání knihy, doufal, že budoucnost nepředpoví, ale zabrání jejímu naplnění. [5] Ale přesto žánr sci-fi otevírá nesčetné možnosti. „Zda budou moje myšlenky ohledně cenzury pomocí požárních oddělení příští týden překonané, si netroufám předpovědět. Když se ale šikovně otočí vítr, vychází ze senátora McCarthyho lehký nádech kerosinu,“ [6] přiznal v roce 1953.

Hned úvodní věta ukazuje, jako atmosféru dokázal Bradbury ve svém díle navodit: „Byla to rozkoš – pálit.“ [7] Román od samého počátku nabízí cosi hmatatelného i smyslového. Guy Montag, pověřený pálením literatury – a tedy ničením minulosti, její sentimentality a romantismu – se cítil jako by „jeho ruce byly rukama podivuhodného dirigenta řídícího veškeré symfonie žáru a ohně, v nichž mizí cáry a zuhelnatělé zbytky dějin.“ Harmonie a jednota vytvářená dirigentem orchestru, tak pevně spjatá s kultivovaností a hloubkou dějin, byla převrácena mocí společenství přepsat dějiny tím nejděbelštějším způsobem – pálením. *Požárník* namísto zachraňování životů a majetku přichází ničit a pohlcovat. Oheň dokáže podle všeho nejen očistit, ale také strávit.

Na začátku knihy se Montag setkává s mladou dívkou Clarisse, s očima tak soustředěnými, „že jim žádné hnutí neuniklo.“ [8] Prudkost a zvědavost jejího ducha jím otřese. Všechny společenské konvence se jí zdají podivné – auta se ženou po bulvárech moc rychle, v televizi běží banální nesmysly, umění zmizelo, požárníci nezachraňují životy, ale pálí knihy. Její nevinnost ho uhrane a zapůsobí na něj stejně mocně jako návrat domů k jeho manželce takřka bez života hned v následující scéně. Jak se ukáže, pokusila se o sebevraždu pomocí prášků na spaní. Montag se pravidelně setkává s Clarisse a dívka v něm postupně probouzí zvědavost poznat svět takový, jaký je a ne jak jej vykresluje společnost. Brzy poté ho osten pochybností pohne k tomu, zeptat se, jestli byly věci vždy takové, svého nadřízeného – náčelníka požárníků. Skutečně „před dávnými a dávnými časy“ požárníci namísto pálení knih zachraňovali životy? [9] Do té doby v debatě s Montagem trpělivého náčelníka zarazí slova „před dávnými a dávnými časy“ a Montag si okamžitě uvědomí, že se právě přiznal ke čtení ilegální pohádky. Náčelník ujišťuje Montaga pomocí stručných dějin požárníků, které se datují až do roku 1790 k Benjaminu Franklinovi, že náplní jejich činnosti vždy bylo pálení knih. Když při dalším zásahu majitelka zpochybňuje právo jeho mužů spálit knihy, náčelník odpovídá:

„Kam jste dala rozum? Mezi těmi nenajdete ani dvě, které by si neodporovaly. Celá léta jste se tu zavírala s učiněnou babylonskou věží. Zbavte se toho konečně! Lidé z těch knih nikdy nežili.“ [10]

Než aby se jich vzdala, rozhodne se stará žena raději shořet se svými knihami.

Její mučednictví změní Montagovi život. Začíná pochybovat o všem, včetně své práce a svého dosavadního života. Pálil knížky nebo lidi? Koneckonců, přemítá, každou z nich vytvořil konkrétní člověk. Svěřuje se své ženě, která se zhrozí jeho zpochybňování posvátných společenských zásad. Říká mu, že upálenou ženu nenávidí, protože se pomátla, a teď kvůli ní Montag i ona můžou přijít o všechno. Montag ale ve své vnitřní pouti pokračuje, a povrchnost jeho ženy, jejího života i přátel ho udeří plnou silou. Když se dozví o historii knih (z větší části pravdivé) a snaze společnosti vykořenit představivost a zvědavost, kterou probouzely, konfrontuje na večírku přítelkyně své manželky s poezií Matthewa Arnolda:

*Strachem do houfu zahnaní
tápeme tmou a z dálky věští
zvuk boje, že jsme nad propastí.*

Na ženy zapůsobí jeho předcítání takřka pornograficky. „Jste hnusný, pane Montagu, jste hnusný!“ křičí jedna z nich. Rozzuřený Montag na ni ječí: „Jděte domů a přemýšlejte o svém prvním manželovi, se kterým jste se dala rozvést, a o svém druhém manželovi, který se zabil v tryskovém letadle, a o svém třetím manželovi, kterému někde rozbíjejí hlavu, jděte domů a přemýšlejte o tuctu potratů, které jste si dala udělat. Jděte domů a přemýšlejte o tom a přemýšlejte také o těch vašich císařských řezech a o vašich dětech, které vás z duše nenávidí!“ [11]

Jeho zločiny proti společnosti jsou obratem ohlášeny a Montag se stává uprchlíkem před státem, ovládaném „nejnebezpečnějším nepřítelem pravdy a svobody – masivním nehybným stádem většiny.“ [12] Pronásledován bývalými kolegy i strašlivými mechanickými ohaři Montag prchá a zachraňuje jej výbuch ničivé války, která rozbíjí na kusy společnost, kterou tak dlouho chránil a teprve nedávno zavrhnul. Na útěku se setkává s lidmi náležitými ke společenství učenců odhodlaných zachovat velké knihy budoucnosti. Každý z nich se z paměti naučí jedno dílo v naději, že bude žít dost dlouho na to, aby je předal následovníkovi nebo se dočkal návratu knihtisku. V závěrečném nukleárním infernu se zhmotňuje mýtus o Fénixovi, kterému se dostává apotéozy i útěchy.

Poznámky:

- [1] Ray Bradbury, *Zen in the Art of Writing* (Santa Barbara, CA: Joshua Odell, 1994), str. 9.
- [2] Steven L. Aggelis, ed., *Conversations with Ray Bradbury* (Jackson: University of Mississippi Press, 2004), str. 159.
- [3] Aggelis, ed., *Conversations with Ray Bradbury*, str. 145.
- [4] Sam Weller, *Listen to the Echoes: The Ray Bradbury Interviews*, str. 125.
- [5] Aggelis, ed., *Conversations with Ray Bradbury*, str. 159.
- [6] Ray Bradbury, „Day After Tomorrow: Why Science Fiction?“ *The Nation* (2. května 1953), str. 364.
- [7] Ray Bradbury, *451 stupňů Fahrenheita*, Plus, 2015 Praha, str. 15.
- [8] Ray Bradbury, *451 stupňů Fahrenheita*, Plus, 2015 Praha, str. 17.

- [9] Ray Bradbury, *451 stupňů Fahrenheita*, Plus, 2015 Praha, str. 43.
- [10] Ray Bradbury, *451 stupňů Fahrenheita*, Plus, 2015 Praha, str. 47.
- [11] Ray Bradbury, *451 stupňů Fahrenheita*, Plus, 2015 Praha, str. 104-5.
- [12] Ray Bradbury, *451 stupňů Fahrenheita*, Plus, 2015 Praha, str. 113.

Článek Bradleyho J. Birzera *Ray Bradbury and the Dystopia of “Fahrenheit 451”* vyšel na stránkách The Imaginative Conservative 5. června 2015.